

თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის ტურიზმული რესურსები და ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალური განვითარება

ლარისა დოლიკაშვილი

საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი სეუ,
საქართველო

აბსტრაქტი

თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტი, რომელიც ქვემო ქართლის რეგიონის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს, მდიდარია ბუნებრივი, ისტორიულ-კულტურული და არამატერიალური ტურისტული რესურსებით. მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიული მდებარეობა და მრავალფეროვანი ლანდშაფტები ქმნის სივრცეს, რომელიც უნიკალური შესაძლებლობებით გამოირჩევა როგორც ადგილობრივი, ისე საერთაშორისო ტურისტებისათვის. ალგეთის ეროვნული პარკი, შუა საუკუნეების ეკლესია-მონასტრები, არქეოლოგიური ძეგლები, ტრადიციული სოფლის გარემო და ადგილობრივი კულტურა ქმნის კომპლექსურ გარემოს, სადაც ბუნებრივი და ანთროპოგენური ფაქტორები ორგანულად ერწყმის ერთმანეთს.

ტურიზმის განვითარება თეთრიწყაროში არა მხოლოდ ეკონომიკურ ზრდას შეუწყობს ხელს, არამედ მნიშვნელოვანწილად უკავშირდება ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ განვითარებას. ეს პროცესი იძენს მნიშვნელობას არა მხოლოდ ახალი შემოსავლის წყაროების შექმნის კუთხით, არამედ სოციალური კავშირების გაძლიერების, კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებისა და ადგილობრივი იდენტობის განმტკიცების თვალსაზრისით.

ტურიზმი თეთრიწყაროში უნდა წარმოადგენდეს სოციალურ განვითარების მნიშვნელოვან მამოძრავებელ ძალას. ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა ტურისტულ საქმიანობაში იძლევა შესაძლებლობას, რომ გაიზარდოს დასაქმების დონე, შემცირდეს სოფლად მიგრაცია და გაძლიერდეს ეკონომიკური სტაბილურობა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ქალებისა და ახალგაზრდების როლი სოფლის ტურიზმში: ოჯახური სასტუმროები, ტრადიციული სამზარეულოს შეთავაზება და ხელნაკეთი ნაწარმის წარმოება ქმნის შესაძლებლობებს, რომლებიც ხელს უწყობს ადგილობრივების ეკონომიკურ და სოციალურ ინტეგრაციას.

სოციალური თვალსაზრისით, ადგილობრივი მოსახლეობა უფრო მეტად აფასებს საკუთარ კულტურულ მემკვიდრეობას, ტრადიციებსა და უნიკალურობას, რაც ზრდის თვითშეფასებას და იდენტობის განცდას. ამავდროულად, ამ რეგიონში ტურიზმის განვითარება ხელს შეუწყობს სხვადასხვა ეთნიკურ და სოციალურ ჯგუფებს შორის ინტეგრაციას, რაც რეგიონში სოციალური თანასწორობისა და ურთიერთპატივისცემის გაძლიერებაში გამოიხატება. ასევე ტურისტული ინიციატივები პირდაპირ უკავშირდება ახალგაზრდებში უცხო ენების შესწავლას, პროფესიული უნარების განვითარებას და სამეწარმეო აქტივობებში ჩართვას.

თეთრიწყაროსთვის განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია მდგრადი ტურიზმის განვითარება, რომელიც ითვალისწინებს ეკონომიკურ, სოციალურ და გარემოსდაცვით ბალანსს. ეკოტურიზმი და აგროტურიზმი ქმნის მოდელს, სადაც ბუნებრივი რესურსების დაცვა და კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნება პირველ ადგილზეა. სოფლის ტურიზმისა და თემზე დაფუძნებული ტურიზმის განვითარება ხელს უწყობს

ადგილობრივი საზოგადოების უშუალო ჩართულობას და სოციალური ინკლუზიის გაფართოებას.

თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარების წინაშე გარკვეული გამოწვევები დგას. მათ შორისაა ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების საჭიროება, ტურისტული მომსახურებების ხარისხის სტანდარტიზაცია და საინფორმაციო რესურსების ნაკლებობა. ასევე მნიშვნელოვანია გარემოსდაცვითი რეგულაციების დაცვა, რათა ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობა შეუნარჩუნდეს მომავალ თაობებს. ამასთან, ადგილობრივი მოსახლეობის განათლებისა და უნარების განვითარება გადამწყვეტ როლს თამაშობს ტურისტული ინდუსტრიის მდგრადობაში.

სამეცნიერო კვლევა მოიცავს:

- ტურისტული რესურსების კლასიფიკაციას, მათ შორის ბუნების, ისტორიის, კულტურისა და ღვინის ტურიზმის სფეროებში;
- ადგილობრივი საზოგადოების სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის შესწავლას;
- ტურიზმის სოციალურ-ეკონომიკური გავლენის შეფასებას;
- მდგრადი ტურიზმის მოდელები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სოციალური ინკლუზიის გაფართოებას და რეგიონული სტაბილურობის განმტკიცებას.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის ტურისტული რესურსების მდგრადი გამოყენება წარმოადგენს ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალური განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორს. მისი გავლენა ვლინდება სოციალურ ინტეგრაციაში, კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებასა და რეგიონული იდენტობის გაძლიერებაში. ტურიზმის განვითარება ამ მუნიციპალიტეტში არა მხოლოდ ეკონომიკური სარგებლის წყაროა, არამედ სოციალური თანასწორობისა და გარემოსდაცვითი მდგრადობის საფუძველიც.

თეთრიწყაროს მაგალითი ნათლად აჩვენებს, რომ ტურიზმი შეიძლება იქცეს სოციალური პროგრესის კატალიზატორად, როდესაც ის ეფუძნება ადგილობრივი რესურსების სწორად გამოყენებას, საზოგადოების ჩართულობასა და მდგრადი განვითარების პრინციპებს. ამგვარი მიდგომა იძლევა შესაძლებლობას, რომ მუნიციპალიტეტმა განავითაროს საკუთარი უნიკალური პოტენციალი და ამავდროულად ხელი შეუწყოს მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას, რაც ტურიზმის თანამედროვე სტრატეგიების ერთ-ერთ მთავარ მიზანს წარმოადგენს.

საკვანძო სიტყვები: სავლე დაკვირვება, ტურისტული რესურსები, სოფლის გარემო, სოციალური შეფასება, ინფრასტრუქტურა.

შესავალი

თემის აქტუალობა. ტურიზმი თანამედროვე მსოფლიოში ერთ-ერთ მთავარ სოციალურ-ეკონომიკურ მიმართულებად იქცა, რომელიც არა მხოლოდ ეკონომიკური სარგებლის წყაროა, არამედ მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ადგილობრივი საზოგადოების სოციალურ განვითარებაზე. მცირე მუნიციპალიტეტებში, როგორცაა თეთრიწყარო, ტურიზმი განსაკუთრებულ როლს ასრულებს რეგიონული განვითარების სტრატეგიებში.

თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტი მდიდარია როგორც ბუნებრივი, ისე კულტურული ტურისტული რესურსებით. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ალგეთის ეროვნულ პარკს, რომელიც საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემაში ერთ-ერთ მთავარ

ეკოტურისტულ სივრცედ არის აღიარებული¹ პარალელურად, ისტორიული ძეგლები, ეთნოგრაფიული ტრადიციები და სოფლის არქიტექტურა მნიშვნელოვან ბაზას ქმნიან კულტურულ ტურიზმზე ორიენტირებული პროდუქტებისთვის²

კვლევა წარმოადგენს ერთ-ერთ პირველ სამეცნიერო შეფასებას, რომელიც თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის ტურისტულ პოტენციალს აფასებს სავსელ ტურიზმის მეთოდოლოგიით. ინოვაციურია ადგილობრივი მონაცემების გამოყენება, რომელიც აერთიანებს ეკოლოგიურ, ტურისტულ და სოციალური ფაქტორებს.

კვლევის მიზნები და ამოცანები. გაანალიზოს, თუ როგორ უწყობს ხელს თეთრიწყაროს ტურისტული რესურსები ადგილობრივი საზოგადოების სოციალურ განვითარებას და რა გამოწვევები არსებობს მდგრადი განვითარების უზრუნველსაყოფად.

ამოცანები:

- ✓ თეთრიწყაროს ტურისტული რესურსების კლასიფიკაცია (ბუნებრივი, ისტორიული, კულტურული, ღვინის).
- ✓ ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის შესწავლა ტურიზმის კონტექსტში.
- ✓ ტურიზმის გავლენის შეფასება დასაქმებაზე, შემოსავლებზე და სოციალური კაპიტალის გაძლიერებაზე.
- ✓ ქალთა და ახალგაზრდების როლის გამოკვეთა ტურიზმის განვითარებაში.
- ✓ რეკომენდაციების შემუშავება მდგრადი ტურიზმის პოლიტიკისათვის.

კვლევის მეთოდოლოგია. კვლევის პროცესში გამოყენებულია:

- დოკუმენტური ანალიზი – „desk-research“ -ის კვლევა - არსებული ლიტერატურის, სტატისტიკური მონაცემებისა და სამთავრობო/ საჯარო პოლიტიკის დოკუმენტების შესწავლა;
- სავსელ დაკვირვება – თეთრიწყაროს კონკრეტულ სოფლებში ტურისტული რესურსების და არსებული ინფრასტრუქტურის შეფასება;³. მონაცემთა შეგროვების ფარგლებში განხორციელდა ალგეთის ეროვნულ პარკში 16 კმ-იანი მარკირებული წრიული მარშრუტზე ლაშქრობა, რომელზეც დაფიქსირდა მარკირების ხარისხი, უსაფრთხოების ელემენტები და ეკოტურისტული მიმზიდველობა.
- ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის შესწავლა ტურიზმის კონტექსტში განხორციელდა შერეული მეთოდით, რომელიც მოიცავდა სოციოეკონომიკურ გამოკითხვებს (quantitative surveys) დასაქმებისა და ტურიზმში ჩართულობის შეფასებისთვის და ინტერვიუებსა და ფოკუს ჯგუფებს (qualitative interviews & focus groups) საჭიროებების, დამოკიდებულებებისა და სოციალური გავლენის შესასწავლად.
- ინტერვიუები და გამოკითხვები – ადგილობრივი მოსახლეობის, მცირე ბიზნესის მფლობელებისა და ტურისტების მოსაზრებების შესაგროვებლად. (სულ: 75 რესპოდენტი)
- ინტერვიუები მქონდა:
- თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის მერიის ეკონომიკის მცირე ბიზნესისა და ტურიზმის განვითარების განყოფილების უფროსთან. ინტერვიუს მიზანი იყო,

¹ ალგეთის ეროვნული პარკი, <https://georgiantravelguide.com/ka/algetis-erovnuli-parki> [უ.გ. 15.10.2025].

² Local Development Strategy of Tetrtskaro Municipality 2018 – 2022, Tetrtskaro Local Action Group, 2018. <https://eu4georgia.eu/wp-content/uploads/LDS-ENG-Final-Tetrtskaro.pdf> [უ.გ. 15.10.2025].

³ „სავსელ დაკვირვება განხორციელდა თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის კონკრეტულ ლოკაციებზე, ა.წ. 11-16 სექტემბერს. (CIF გრანტის ფარგლებში).

განხორციელებული პროექტების ეფექტიანობა, ტურისტების რაოდენობის დინამიკა, განუხორციელებელი ინფრასტრუქტურული პროექტები და სხვა გამოწვევები,

- თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის მერის მრჩეველთან, სოფლის მეურნეობის მიმართულებით - მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობაში არსებულ პრობლემებზე, ღვინის ტურისტულ რესურსებზე, მათ ჩართვაზე ტურიზმში და სხვ.
- მანგლისის ტურიზმის საინფორმაციო ცენტრის თანამშრომლებთან (ტურისტების დინამიკა, კმაყოფილების კვლევა, მოთხოვნადი ლოკაციები)
- რეინჯერებთან (ბილიკებზე ტურისტების უსაფრთხოებაზე, ნარჩენების მართვაზე, გზების მდგომარეობა)
- ადგილობრივ მოსახლეობასთან - დასაქმება, ტურიზმში ჩართულობა, ადგილობრივი გამოწვევები.
- ტურისტებთან - ინტერვიუების მიზანი იყო ვიზიტორების კმაყოფილების დონე, ძირითადი საჭიროებები და ეკოტურისტული პოტენციალის აღქმა,
- შედარებითი ანალიზი – სხვა რეგიონების გამოცდილების გათვალისწინება თეთრიწყაროს რეალობასთან მიმართებით.

1. თეთრიწყაროს ტურისტული რესურსების კლასიფიკაცია (ბუნებრივი, ისტორიული, კულტურული, ღვინის)

თეთრიწყარო ერთ-ერთი გამორჩეული მუნიციპალიტეტია ბუნებრივი რესურსების სიმრავლითა და ლანდშაფტების მრავალფეროვნებით. მისი გეოგრაფიული მდებარეობა აერთიანებს როგორც ბარის ზონებს, ასევე მთიან მასივებს, რაც ქმნის მიმზიდველ პირობებს ეკოტურიზმისა და სათავგადასავლო ტურიზმის განვითარებისათვის. ბუნების ძეგლებიდან აქ აღსანიშნავია: სამშვილდის და ბირთვისის კანიონები, ალგეთის ეროვნული პარკი, ხორხების მღვიმე, ალგეთის წყალსაცავი, ხრამის ხეობა.

მთიანი და ბარის ბუნებრივი ზონების მრავალფეროვნება: თეთრიწყაროს ტერიტორიაზე ერთმანეთის გვერდიგვერდ გვხვდება ბარის ზოლი და მთიანი ადგილები, რაც განაპირობებს მიკროკლიმატების მრავალფეროვნებას. ასეთი გარემო განსაკუთრებით მიმზიდველია როგორც დასასვენებელი, ისე სამეცნიერო-შემეცნებითი ტურიზმისთვის. მთიანი ზონები იძლევა ალპინიზმის, ლაშქრობისა და პიკნიკების შესაძლებლობას, ხოლო ბარის ზოლები ხელს უწყობს სოფლის ტურიზმისა და აგრო-ტურიზმის განვითარებას.

მდინარეები და ხეობები: რეგიონში მრავალი მდინარე და ხეობა მდებარეობს, მათ შორის მდინარე თეთრიწყარო, ალგეთის ხეობა და მათი პატარა შენაკადები. ეს ბუნებრივი ობიექტები ხელს უწყობს ტურისტული აქტივობების განვითარებას, როგორცაა ლაშქრობა, თევზაობა, კემპინგი და სარეკრეაციო დასვენება. ხეობები განსაკუთრებულად მიმზიდველია ფოტოგრაფებისთვის და ნატურალისტებისთვის.

ბიომრავალფეროვნება და დაცული ტერიტორიები: თეთრიწყაროს ბუნება მდიდარია უნიკალური ფლორითა და ფაუნით. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ალგეთის ეროვნული პარკი, სადაც მრავლადაა ენდემური და იშვიათი სახეობები. პარკი წარმოადგენს მნიშვნელოვან ეკოსისტემურ ზონას, რომელიც სასიცოცხლო მნიშვნელობას ატარებს როგორც ბუნების დაცვის, ისე სამეცნიერო კვლევის კუთხით. აქ შესაძლებელია როგორც ეკო-ტურისტული, ისე საგანმანათლებლო ტურების ორგანიზება.

ისტორიული რესურსები. თეთრიწყარო ისტორიულად ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რეგიონია ქვემო ქართლში, სადაც სხვადასხვა ეპოქის მატერიალური მემკვიდრეობა უხვადაა შემონახული. მუნიციპალიტეტში 400-მდე ისტორიული ძეგლი აქ წარმოდგენილია უძველესი ციხე-კოშკები, ხუროთმოძღვრების ძეგლები, არქეოლოგიური

აღმოჩენები და ისტორიული სოფლების განაშენიანება, რაც დიდ პოტენციალს ქმნის კულტურულ-შემეცნებითი ტურიზმის განვითარებისთვის.⁴

ძველი ციხე-კოშკები და ქვით ნაგები ნაგებობები – მუნიციპალიტეტში შემონახულია შუასაუკუნეების თავდაცვითი ნაგებობები, რომლებიც რეგიონში პოლიტიკური და სამხედრო მნიშვნელობის ცენტრებს წარმოადგენდა. მათ შორის აღსანიშნავია:

- ✓ სამშვილდე ერთ-ერთი უძველესი ისტორიული ციხე-ქალაქი საქართველოში
- ✓ ხორხების მღვიმე. სოფელ კლდისში მდებარე ბუნებრივი საყინულე – „თამარ მეფის საყინულის“ სახელწოდებით მოიხსენიება ისტორიულ წყაროებში⁵
- ✓ საღარაშენის ციხე
- ✓ ასურეთის ციხე
- ✓ ალევის ციხე
- ✓ ფარცხისის ციხე
- ✓ ხულუტის ციხე
- ✓ კლდეკარის ციხე
- ✓ ბირთვისის ციხე და სხვ.⁶

მონასტრები და ეკლესიები – თეთრიწყაროს ტერიტორიაზე მრავლადაა ადრეული და შუასაუკუნეების ქრისტიანული ტაძრები, რომელთაც განსაკუთრებული არქიტექტურული და სულიერი ღირებულება აქვთ. მათ შორის მნიშვნელოვანია:

- ✓ XVI–XVII საუკუნეების ორმოცი სებასტიელი მოწამის სახელობის ეკლესია და კოშკი.
- ✓ მანგლისის სიონი (IV საუკუნის ოცდაათიან წლები), ერთ-ერთი პირველი ტაძარი სწორედ მანგლისში აიგო სადაც ქრისტიანობის უწმინდესი განძი, ქრისტეს ჯვრის ნაწილები ყოფილა დაცული.
- ✓ XIII საუკუნის ეპოქის უბრწყინვალესი ნიმუში, ძველი ქართული კულტურის კერა - ფიტარეთის ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის სახელობის სამონასტრო კომპლექსი.
- ✓ მე-13 საუკუნის გუდარეხის მონასტერი
- ✓ ასურეთის სომხური ეკლესია (კულტურულ-კონფესიური მრავალფეროვნების მაგალითი),
- ✓ სიონის ტაძარი სოფელ გუდარეხში,
- ✓ სხვა მცირე ეკლესია-მონასტრები, რომლებიც მთიან ზონებშია განთავსებული.

არქეოლოგიური ძეგლები – რეგიონი მდიდარია ძველი ნამოსახლარებითა და არქეოლოგიური ძეგლებით, რომლებიც ადასტურებენ, რომ თეთრიწყაროს ტერიტორიაზე ადამიანები ჯერ კიდევ ბრინჯაოს ხანაში სახლობდნენ. აღმოჩენილია სასაფლაოები, ქვაყალიბები და ქვის სამარხები, რომლებიც მეცნიერებისთვის დიდი კვლევითი მნიშვნელობის მატარებელია.

ისტორიული დასახლებები და სოფლების განაშენიანება – თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში შემონახულია ძველი ქართული და გერმანული კოლონიების სოფლების დაგეგმარება, რაც მემკვიდრეობის მნიშვნელოვან ნაწილად მიიჩნევა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია:

ასურეთი – გერმანული კოლონიტების მიერ XIX საუკუნეში დაარსებული სოფელი, რომელიც უნიკალური არქიტექტურით და ისტორიული ატმოსფეროთი გამოირჩევა, თონეთი სადაც შუასაუკუნეების ციხეები და ტაძრებია შემორჩენილი.

⁴Tetritskaro Local History Museum, <https://georgia.travel/tetritskaro-local-history-museum/> [უ.გ. 16.11.2025].

⁵ Georgian Travel Guide, ხორხების მღვიმე, <https://georgiantourguide.com/ka/khorkhebis-mghvime> [უ.გ. 16.11.2025].

⁶ Georgian Travel Guide, თეთრიწყარო, <https://georgiantourguide.com/ka/tetritsqaro> [უ.გ. 16.11.2025].

ისტორიული მემორიალები და სამახსოვრო ადგილები – მუნიციპალიტეტში მრავლადაა ომებისა და ბრძოლებისადმი მიძღვნილი მემორიალები, რომლებიც ეროვნული ისტორიისა და კოლექტიური მეხსიერების მნიშვნელოვანი ნაწილია.

კულტურული რესურსები. თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტი გამოირჩევა ეთნიკური და კულტურული მრავალფეროვნებით, რაც რეგიონს განსაკუთრებულ ტურისტულ ღირსშესანიშნაობად აქცევს. საუკუნეების განმავლობაში აქ თანაცხოვრობდნენ ქართველები, სომხები, აზერბაიჯანელები და გერმანელები, რამაც განაპირობა უნიკალური კულტურული მემკვიდრეობის ფორმირება. ეს რესურსები მნიშვნელოვან საფუძველს ქმნის როგორც კულტურული ტურიზმის, ასევე ეთნოგრაფიული ტურიზმის განვითარებისათვის.⁷

ეთნიკური და კონფესიური მრავალფეროვნება – თეთრიწყაროს სოფლების კულტურული იდენტობა ნათლად ასახავს სხვადასხვა ეთნოსისა და რელიგიური ჯგუფის თანაცხოვრებას.

ტურიზმისათვის მიმზიდველ დასახლებებად აღსანიშნავია შემდეგი სოფლები:

ასურეთი – მე-19 საუკუნის 20-იანი წლებიდან მეფის რუსეთის მიერ, საქართველოში გერმანელი კოლონისტების გადმოსახლება დაიწყო. ჩამოსახლებული გერმანელი შვაბების დიდი ნაწილი თბილისის შემოგარენში დასახლდა და 1819 წელს ასე შეიქმნა თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში გერმანული დასახლება - სოფელი ასურეთი. აქ დღემდე შემორჩენილია გერმანული არქიტექტურა, ვიწრო ქუჩები, ლუთერანული ეკლესია და გერმანული კულტურის ელემენტები, რომლებიც რეგიონში უნიკალურ ატმოსფეროს ქმნის.⁸

სომხური თემები – ასურეთსა და მიმდებარე სოფლებში სომხური ეკლესიები და ოჯახური ტრადიციები ქმნიან კულტურული მრავალფეროვნების შესანიშნავ ნიმუშს.

აზერბაიჯანული სოფლები – ინარჩუნებენ მუსლიმურ კულტურულ ტრადიციებს, ხალხურ რიტუალებსა და ფოლკლორს, რაც ტურისტებისთვის ავთენტურ გამოცდილებას უზრუნველყოფს.

კულტურული ღონისძიებებისა და ტრადიციების კუთხით ტურისტულ რესურსად განიხილება:

ფოლკლორი და ტრადიციული ხელოვნება – თეთრიწყაროს სოფლებში დღემდე აქტუალურია ქართული პოლიფონია, ადგილობრივი ხალხური სიმღერები და ცეკვები. პარალელურად, შემონახულია სომხური და აზერბაიჯანული ფოლკლორული ელემენტები, რომლებიც რეგიონის მუსიკალურ და სცენურ მრავალფეროვნებას წარმოაჩენს.

დღესასწაულები და რიტუალები – მუნიციპალიტეტში ტრადიციულად ტარდება სხვადასხვა დღესასწაულები, რომლებიც სოფლის ცხოვრების რიტმს განსაზღვრავს და ტურისტებისთვის განსაკუთრებულ სიუჟეტს ქმნის.

- ✓ ქრისტიანული დღესასწაულები (გიორგობა, აღდგომა, შობა),
- ✓ მუსლიმური დღესასწაულები აზერბაიჯანულ თემებში,
- ✓ სომხური საეკლესიო და ოჯახური რიტუალები,
- ✓ ადგილობრივი ბაზრობის დღეები და ფოლკლორული ფესტივალები,
- ✓ კულინარიული და აგრარული კულტურა,

⁷ Kvemo Kartli region, <https://mbg.ge/en/region/> [უ.გ. 18.11.2025].

⁸ Elisabethtal - Asureti, <https://gnta.ge/en/library/elisabethtal-asureti> [უ.გ. 18.11.2025].

- ✓ ადგილობრივი კულინარია წარმოადგენს ტურისტული ინტერესის ერთ-ერთ მთავარ მიმართულებას,
- ✓ ქართული ტრადიციული ქვევრის ღვინის დაყენება,
- ✓ პურის ცხობა თონეში,
- ✓ გერმანული სამზარეულოს ელემენტების გავლენა ასურეთის კულინარიულ ტრადიციებზე.
- ✓ სომხური და აზერბაიჯანული სამზარეულოს კერძები, რომლებიც მდიდარია სანელებლებითა და ტრადიციული რეცეპტებით.

მუზეუმები და კულტურის კერები – მუნიციპალიტეტში ფუნქციონირებს კულტურის სახლები, მცირე ეთნოგრაფიული კუთხეები და ადგილობრივი ხელოვნების გაერთიანებები, სადაც ინახება რეგიონის ისტორიული და ეთნოგრაფიული მემკვიდრეობა.

თანამედროვე კულტურული პროცესები – ბოლო წლებში თეთრიწყაროში მიმდინარეობს ახალგაზრდული ინიციატივებით გამყარებული კულტურული ფესტივალები, გამოფენები და თეატრალური წარმოდგენები, რაც ადგილობრივ საზოგადოებასა და ტურისტებს შორის ინტეგრაციას უწყობს ხელს.

ორბელიანებისა და ბარათაშვილების სასახლეები თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში წარმოდგენენ მნიშვნელოვან კულტურულ-ისტორიულ მემკვიდრეობას, თუმცა მათი თანამედროვე მდგომარეობისა და გამოყენების პოტენციალის სრულფასოვანი შეფასება ამ ეტაპზე არსებულ კვლევებზე არ არის დაყრდნობილი. შესაბამისად, საჭიროა წინმსწრები, საფუძვლიანი კვლევა - როგორც ისტორიული, ისე არქიტექტურულ-სამეცნიერო — რათა განისაზღვროს ობიექტების რეალური იდენტიფიკაცია, მდგომარეობა და განვითარების შესაძლებლობები.

კომენტარის სახით აღსანიშნავია, რომ სასახლეების კვლავ ინტეგრაციისა და ფუნქციური განვითარებისთვის აუცილებელია:

- მათი წყაროებზე დაფუძნებული ისტორიული და არქიტექტურული შეფასება;
- კონსერვაცია-რესტავრაციის შესაფერისი მოდელის შერჩევა, როგორც კვლევის შედეგებზე დაყრდნობილი გადაწყვეტილებას;
- კულტურული, საგანმანათლებლო ან ტურისტული ფუნქციების შესაძლო განსაზღვრა მხოლოდ კვლევის დასრულების შემდეგ;
- ადგილობრივი და საერთაშორისო დაფინანსების წყაროების მოძიება (გრანტები, სახელმწიფო/მუნიციპალური პროგრამები);
- მუნიციპალიტეტისა და შესაბამისი პროფესიული ინსტიტუციების თანამშრომლობა.

ასეთ მიდგომას შეუძლია საფუძველი დაუდოს იმას, რომ მომავალში ორბელიანებისა და ბარათაშვილების სავარაუდო საცხოვრებელი ან საგვარეულო ობიექტები - თუ კვლევებით დადასტურდება მათი ავთენტურობა - გადაიქცეს კულტურულ, შემოქმედებით ან ტურისტულ სივრცედ, ადგილობრივი მემკვიდრეობის დაცვისა და მდგრადი განვითარების პრინციპების დაცვით

ღვინის ტურისტული რესურსები. თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტი განსაკუთრებული პოტენციალით გამოირჩევა ღვინის ტურიზმის მიმართულებით. მევენახეობა და მეღვინეობა ადგილობრივი ეკონომიკისა და კულტურის განუყოფელი ნაწილია, რაც რეგიონს ტურისტული განვითარების ახალ შესაძლებლობებს სთავაზობს.

მევენახეობის ისტორიული ტრადიცია. თეთრიწყაროს მიწები ვაზის მოყვანისთვის შესაფერისი ნიადაგითა და კლიმატური პირობებით გამოირჩევა. აქ საუკუნეების

განმავლობაში დამკვიდრდა ქვეყრის ღვინის დაყენების ტრადიცია, რომელიც მსოფლიო მემკვიდრეობის სტატუსს ატარებს (იუნესკო). ამასთან, რეგიონში შემორჩენილია ძველი მარნების არქიტექტურა, რაც ტურისტებს ავთენტურ გარემოს სთავაზობს.

თანამედროვე მარნები და საოჯახო მეურნეობები. მუნიციპალიტეტში მრავლად გვხვდება მცირე საოჯახო მარნები, რომლებიც ტურისტებს სთავაზობენ ღვინის დეგუსტაციას, მევენახეობის პროცესში ჩართვასა და ტრადიციული სუფრის ატმოსფეროს გაცნობას. საოჯახო ბიზნესზე დაფუძნებული ეს სივრცეები ხელს უწყობენ არა მხოლოდ ტურიზმის, არამედ ადგილობრივი სოფლის ეკონომიკის გაძლიერებას.

ვაზის ჯიშების მრავალფეროვნება. თეთრიწყაროს მევენახეობაში წარმოდგენილია როგორც ქართული ტრადიციული ჯიშები (რქაწითელი, საფერავი, მწვანე), ისე საერთაშორისო ჯიშები, რაც ღვინის მრავალფეროვნებას ქმნის. თითოეული სოფელი გამოირჩევა თავისებური მიკროკლიმატითა და ღვინის უნიკალური გემოვნური თვისებებით.

ღვინის ტურისტული მარშრუტები. რეგიონში პერსპექტივა აქვს ღვინის თემატურ ტურებსა და მარშრუტებს, სადაც სტუმრებს შეუძლიათ გაეცნონ ღვინის დაყენების პროცესს, დააგემოვნონ სხვადასხვა სოფლის მარნებში დამზადებული ღვინო და მონაწილეობა მიიღონ სოფლის ცხოვრებაში. ასეთი მარშრუტები არა მხოლოდ ტურისტულ ინტერესს ზრდის, არამედ ხელს უწყობს სოფლის მოსახლეობის სოციალურ ჩართულობასაც.

კულინარიული გამოცდილება და აგროტურიზმი. ღვინის ტურიზმი მჭიდროდ არის დაკავშირებული ადგილობრივ კულინარიასთან: ტურისტებს საშუალება ეძლევათ, დააგემოვნონ ტრადიციული კერძები (ჩაქაფული, მწვადი, თონის პური), გაეცნონ ჩურჩხელის ან სხვა ტკბილეულის მომზადების პროცესს და ოჯახურ სუფრაზე მიიღონ მონაწილეობა.

ღვინის ფესტივალები და კულტურული ღონისძიებები. თეთრიწყაროში ტარდება ღვინოსა და ტრადიციებზე დაფუძნებული დღესასწაულები, სადაც ადგილობრივი მარნები თავიანთ პროდუქციას წარმოადგენენ. მსგავსი ფესტივალები ხელს უწყობს როგორც ღვინის პოპულარიზაციას, ასევე ადგილობრივი კულტურისა და ტრადიციების დაცვას.

2. ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობის შესწავლა ტურიზმის კონტექსტში

2024 წლის მოსახლეობის აღწერის წინასწარი შედეგების მიხედვით, თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში სულ 90 სოფელია. მოსახლეობის რაოდენობა შეადგენს 22,485 ადამიანს, აქედან 5,658 ადამიანი ცხოვრობს ურბანულ დასახლებებში (ქალაქი თეთრიწყარო და დაბა მანგლისი) დღეისათვის თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში 13 სოფელი არის ნასოფლარი, სადაც მოსახლეობა არ ცხოვრობს. ამდენივე სოფელია სადაც მოსახლეობა 15 ადამიანზე ნაკლებია. ესენია: აბელიანი, დიდი ნამტვრიანი, პატარა ნამტვრიანი, ჭივჭავი, ქვემო დარბაზისხევი, ზემო დარბაზისხევი, ხუნევი. სამწუხაროდ დღეისათვის 8 სოფელი ექცევა „ნასოფლარისა და უმცირესად დასახლებულის“ კატეგორიაში.⁹

თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში ტურიზმის გავლენა ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ მდგომარეობაზე კვლავ შემუშავების პროცესშია, რის გამოც კონკრეტული

⁹ Tetritsqaro Municipality, https://en.wikipedia.org/wiki/Tetritsqaro_Municipality?utm_ [უ.გ. 26.11.2025].

სტატისტიკური მონაცემები შეზღუდულია. თუმცა, ზოგადი მონაცემები და კვლევები¹⁰ მიუთითებენ რამდენიმე ძირითად მიმართულებაზე, რომლებშიც ტურიზმი პოზიტიურ ცვლილებებს იწვევს:

დასაქმება და შემოსავალი. თეორიწყაროში ტურიზმის განვითარება ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს, განსაკუთრებით სოფლის ტურიზმის, აგროტურიზმის, ღვინის ტურიზმისა და ხელოსნობის სფეროებში. მიუხედავად ამისა, მოსახლეობის ნაწილი კვლავ ეკონომიკურად მოწყვლადია, რადგან სამუშაო ადგილების უმეტესობა სეზონური ხასიათისაა. ეს სიტუაცია გულისხმობს შემოსავლის არასტაბილურობას, რადგან ზაფხულის სეზონზე უფრო მაღალია ტურისტული აქტივობა, ხოლო ზამთარში შემცირებულია.¹¹

სოციალური ინფრასტრუქტურა და მომსახურება. მუნიციპალიტეტში დაბალანსებული სოციალური ინფრასტრუქტურა მხოლოდ ნაწილობრივ აკმაყოფილებს მოსახლეობის საჭიროებებს. ადგილობრივი სკოლის, სამედიცინო ცენტრების, კულტურის სახლებისა და გზების მდგომარეობა პირდაპირ გავლენას ახდენს მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხსა და ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების შესაძლებლობებზე. არამართო თეორიწყაროში არამედ ქვემო ქართლის რეგიონის კულტურული და ბუნებრივი მარშრუტების შესახებ ინფორმაცია ხელმიუწვდომელია ან არაპროფესიონალურია.¹²

მუნიციპალიტეტში ბევრი კულტურული და ბუნებრივი ძეგლი მდებარეობს მიუდგომელ ზონაში – ხშირად გაუკვლავი გზებით, ზოგჯერ კი მხოლოდ მაღალი გამავლობის ტრანსპორტითაა მისვლა შესაძლებელი. აღნიშნული გარემოება დადასტურდა ჩვენს მიერ ალგეთის ეროვნულ პარკში განხორციელებული 16 კმ-იანი მარკირებული წრიული მარშრუტის ლაშქრობისას, სადაც ადგილზე ჩატარებული დაკვირვება, ადგილობრივ მოსახლეობასთან საუბარი და გზების მონახულებამ ნათლად აჩვენა ინფრასტრუქტურული გამოწვევები და მიუდგომელი გზების რეალური მდგომარეობა.

GNTA-ს (Georgian National Tourism Administration)¹³ 2022 წლის კვლევის მიხედვით, რეგიონში არსებული ტურისტული ობიექტებიდან 42%-ს არ აქვს სტანდარტული სატრანსპორტო გზა.--ეს აფერხებს როგორც ვიზიტორთა რაოდენობის ზრდას, ასევე ადგილობრივი ბიზნესის განვითარებას. ხელმისაწვდომობის არქონა განსაკუთრებით აზიანებს დაბალანსებულ და ინკლუზიურ ტურიზმს.

მდგრადი განვითარების მიდგომა გულისხმობს არა მასიური გზების გაყვანას, არამედ ბუნებრივ გარემოსთან დაბალ ზემოქმედებაზე დაფუძნებულ წვდომას – როგორიცაა ეკო-ბილიკები, შიდა სატრანსპორტო ქსელები ან ე.წ. „last mile access“ ინფრასტრუქტურა. „ბოლო მილის ხელმისაწვდომობის ინფრასტრუქტურა“ – ეს ტერმინი გამოიყენება იმის აღსანიშნავად, რომ ძირითადი სატრანსპორტო არტერიებიდან (მაგ., ცენტრალური გზიდან, სადგურიდან ან აეროპორტიდან) ტურისტისათვის დარჩენილი ბოლო მონაკვეთის დაფარვა იყოს მარტივი და კომფორტული.¹⁴

¹⁰ Rural Development for Future Georgia (RDFG),

<https://www.developmentaid.org/organizations/awards/view/446916/baseline-study-for-the-project-rural-development-for-sustainable-growth-of-tetritskaro-municipality?> [უ.გ. 26.11.20 25].

¹¹ Successful Rural Development Projects Launched and Equipment Delivered in Tetritskaro,

<https://cbw.ge/economy/successful-rural-development-projects-launched-and-equipment-delivered-in-tetritskaro?> [უ.გ. 26.11.20 25].

¹² Baseline Study of existing social services in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli 2022.

https://www.cenn.org/app/uploads/2024/02/ENG_CENN-Baseline-Study-of-Services.pdf? [უ.გ. 26.11.20 25].

¹³ ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის კვლევები, <https://gnta.ge/> [უ.გ. 26.11.2025].

¹⁴ Last-Mile - Sustainable mobility for the last mile in tourism regions. <https://forschung.boku.ac.at/en/projects/11719?> [უ.გ. 26.11.20 25].

საველე დაკვირვების შედეგად, რომელიც განხორციელდა თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე, მათ შორის მანგლისა და დიდ ნამტკვრიანში, გამოვლინდა, რომ სტანდარტული გზის ნიშნულები და საინფორმაციო დაფები ქართულ და ინგლისურ ენებზე მნიშვნელოვნად ნაკლებად არის წარმოდგენილი. აღნიშნული შედეგები ცხადყოფს ტურისტული ინფრასტრუქტურის ინფორმაციული მხარის სიმწირეს და აჩვენებს მრავალენოვანი საინფორმაციო სისტემის საჭიროებას, რაც მნიშვნელოვანია როგორც ადგილობრივი, ისე საერთაშორისო ვიზიტორების კომფორტული მარშრუტების უზრუნველსაყოფად. დამატებით, ინტერნეტ რესურსებზე (Google Maps, TripAdvisor, ტურისტული ბლოგები) განახლებული და სტრუქტურირებული ინფორმაცია თითქმის არ არის ხელმისაწვდომი, ხოლო მულტილინგვური აუდიოვიდეო, ბუკლეტები და მობილური აპლიკაციები თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის შესახებ ძალიან შეზღუდულად მოიძებნა.

მულტილინგვურ აუდიოვიდეოებს ასეთი პატარა მუნიციპალიტეტისათვის აქვს დიდი მნიშვნელობა, რომლის მეშვეობითაც ტურისტს შეუძლია მოისმინოს ობიექტის, მარშრუტის ან ექსპოზიციის შესახებ ინფორმაცია სხვადასხვა ენაზე. ეს ზრდის ხელმისაწვდომობას უცხოელ ვიზიტორებისთვის და ამცირებს გიდზე დამოკიდებულებას.

საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის 2023 წლის მონაცემებით, ქვემო ქართლს ობიექტების ონლაინ წარმოდგენის ხარისხით ერგო მხოლოდ 10-ე ადგილი 11 რეგიონიდან.¹⁵

საველე დაკვირვების და თვისებრივი კვლევის შედეგად აღმოჩნდა რომ თეთრიწყარო მუნიციპალიტეტების უმეტესობაში არ არსებობს:

- საოჯახო ტიპის განთავსების ობიექტები (გამონაკლისია დაბა მანგლისი)
- სერტიფიცირებული გიდები – ხშირია შემთხვევა, როცა ვიზიტორს ხვდება შემთხვევითი პიროვნება კულტურული ცოდნის გარეშე
- ტურისტული მარშრუტების ორგანიზებული სისტემა – სტანდარტიზებული მარშრუტები, დროის გრაფიკი, ფასები არ არის განსაზღვრული
- კვებითი მომსახურება – მუნიციპალიტეტში ხშირად არც კაფე, არც სტანდარტული სუფრის შეთავაზება არ არის.
- სერვისები, რაც იწვევს ადგილობრივი ეკონომიკის შეზღუდვას
- თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში მცირე სასტუმროები, ჰოსტელები, ეთნოჰოსტელები და ადგილობრივი გიდები თითქმის არ არსებობს. ტურისტებს ხშირად უწევთ ერთდღიანი ვიზიტით შემოფარგვლა, რაც შლის ტურიზმის ეკონომიკურ ეფექტს.
- დღევანდელი მდგომარეობით: რეგისტრირებულია მხოლოდ 19 განთავსების ობიექტი ქვემო ქართლის რეგიონის მასშტაბით, რომელთაგან მხოლოდ 6 აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტებს. კვალიფიციური გიდების რაოდენობა – თითქმის არ არსებობს.
- თემებზე დაფუძნებული პროდუქტების (ხელნაკეთი ნივთები, მასტერკლასები, აგროტურები) სისტემური არარსებობა.

მდგრადი ტურიზმის მოდელი ასევე გულისხმობს ადგილობრივთა ჩართულობას და სამეწარმეო გარემოს გაძლიერებას, რაც რეგიონში თითქმის არ არის გამოყენებული.

სერვისების ნაკლებობა აფერხებს ადგილობრივ დასაქმებას, რაც საპირისპიროა მდგრადი ტურიზმის პრინციპებისა – სადაც ადგილობრივთა ჩართულობა და შემოსავლის გადანაწილება ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია.

¹⁵ ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის კვლევები, <https://gnta.ge/> [უ.გ. 26.11.2025].

ამასთან, რეგიონული კოორდინაციის ნაკლებობაც მნიშვნელოვანი გამოწვევაა, რადგან ტურიზმის მართვა რეგიონში ფრაგმენტულად და დაქსაქსულად მიმდინარეობს.

საველე დაკვირვებებსა და ადმინისტრაციულ სტრუქტურებზე, სტრატეგიებსა და რეგიონული ტურიზმის მართვის პრაქტიკაზე ჩატარებულ ანალიზზე დაყრდნობით გამოიკვეთა რამდენიმე ძირითადი პრობლემა: ადგილობრივი თვითმმართველობები დამოუკიდებლად და უთანხმოებლად გეგმავენ ღონისძიებებს, რომლებიც ხშირად ერთჯერადი და არათანმიმდევრულია; არ არსებობს ერთიანი რეგიონული ტურიზმის განვითარების სტრატეგია; კერძო და საჯარო სექტორებს შორის კოორდინაცია თითქმის არ არსებობს; ხოლო ადგილობრივი თემები (ეთნიკური ან სოფლის მოსახლეობა) გადაწყვეტილების მიღების პროცესში იშვიათად არიან ჩართულები.

ჩემს მიერ ჩატარებული შედარებითი „desk-research“-ისა (კაბინეტურ კვლევა), და რეგიონის დოკუმენტების ანალიზის შედეგად, დადგინდა, რომ ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტების დაახლოებით 68%-ს არ აქვს გამოქვეყნებული ადგილობრივი ტურიზმის განვითარების გეგმა, ხოლო 85%-ში ვერ ფიქსირდება მოქმედი ტურისტული საინფორმაციო ცენტრი.

არათანმიმდევრული მართვა ხელს უშლის რეგიონის რესურსების მიზნობრივ განვითარებას და აფერხებს სახელმწიფოსა და დონორების ერთიან მხარდაჭერას.

მუნიციპალიტეტის ინფრასტრუქტურული სურათი აჩვენებს, რომ მას ჯერ კიდევ სჭირდება:¹⁶

- ფიზიკური წვდომის გაუმჯობესება (გზები, ტრანსპორტი)
- სერვისების განვითარება (გიდები, სასტუმროები, კვება)
- საინფორმაციო პლატფორმების გაძლიერება (მარკეტინგი, ვიზუალური მასალა, ციფრული პლატფორმები)
- ინსტიტუციური კოორდინაციის გაძლიერება (თვითმმართველობა – სახელმწიფო – ბიზნესი – თემი)

ამ პრობლემების გადაჭრა მხოლოდ მდგრადი, თანმიმდევრული და თემებზე დაფუძნებული მიდგომით არის შესაძლებელი. სწორედ ამიტომ, მუნიციპალიტეტის ტურიზმის სტრატეგია უნდა დაეფუძნოს ინკლუზიურობას, გარემოს დაცვასა და ადგილობრივი ეკონომიკის გაძლიერებას.

ქვემო ქართლს აკლია ერთიანი ტურისტული პოზიციონირება და ბრენდინგი.¹⁷ არსებული საინფორმაციო რესურსები ფრაგმენტულია, ხშირ შემთხვევაში მოძველებული ან ერთენოვანი. არ არსებობს:

- ტურისტული რუკები და ვიზუალური გზამკვლევები ობიექტებზე
- მრავალენოვანი აუდიოგიდები ან QR კოდები
- თემატური ტურისტული მარშრუტების ციფრული ბმულები¹⁸

¹⁶ კვლევა ეფუძნება საველე დაკვირვებას და ინტერვიუებს.

¹⁷ კვლევა ეფუძნება მუნიციპალიტეტების ოფიციალური ვებგვერდების, ხელმისაწვდომი სტრატეგიული დოკუმენტების, ადგილობრივი თვითმმართველობის ანგარიშების, ტურისტების ონლაინ-შეფასებებისა და ექსპერტებთან არაფორმალური კონსულტაციების ანალიზს.

¹⁸ Statistical overview of Georgian tourism. 2025 I quarter, <https://api.gnta.ge/storage/files/doc/statistical-data-overview-2025-i-q.pdf> [უ.გ 27.11.2025].

2025 წლის მონაცემებით, ტურისტული ობიექტების მხოლოდ 21%-ს აქვს წარმოდგენა საერთაშორისო ონლაინ პლატფორმებზე.¹⁹²⁰

ინფორმაციის ნაკლებობა არა მხოლოდ ამცირებს რეგიონის მიმზიდველობას, არამედ არ უწყობს ხელს პასუხისმგებლიან ტურიზმს, სადაც ვიზიტორი წინასწარ იცნობს ლოკაციას, წესებსა და ღირებულებებს.

განათლება და პროფესიული მომზადება. ადგილობრივი მოსახლეობის პროფესიული მომზადება მნიშვნელოვანი ფაქტორია ტურიზმის სფეროში დასაქმებისთვის. თეთრიწყაროს მოსახლეობის უმრავლესობა ძირითადად სოფლის მეურნეობისა და მევენახეობის სფეროში სპეციალიზებულია, რაც ხელს უწყობს აგრო-ტურიზმის განვითარებას. თუმცა, ტურისტული მომსახურებისა და კულინარიული სფეროს მიმართულებით დამატებითი განათლების მიღება მნიშვნელოვანი გამოწვევაა.

კულტურული და სოციალურ-კომუნიკაციური ჩართულობა. მოსახლეობა აქტიურად მონაწილეობს კულტურული ღონისძიებებისა და ფესტივალების ორგანიზებაში, რაც ხელს უწყობს კულტურული ტურიზმის განვითარების პროცესში ჩართულობას. ადგილობრივი ფოლკლორის, ტრადიციული დღესასწაულების, ხელოვნებისა და კულინარიული ნიმუშების დაცვა ამგვარად ხდება არა მხოლოდ კულტურული ინტერესი, არამედ შემოსავლის დამატებითი წყარო.

3. გამოწვევები თეთრიწყაროში მდგრადი ტურიზმის განვითარების უზრუნველსაყოფად

ჩვენს მიერ ჩატარებული „desk-research“-ის კვლევა იყო მრავალწყაროვანი. განხორციელდა რეგიონის ოფიციალური ვებგვერდების და ადგილობრივი თვითმმართველობის დოკუმენტებზე. ანალიზი ჩატარდა ადგილობრივი თვითმმართველობების წლიურ ანგარიშებზე; შვეისწავლე ტურისტების ონლაინ-კომენტარები (Booking.com, TripAdvisor) ხარისხობრივი ნიშნით (presence/absence, service feedback);

ასევე ჩატარდა შეხვედრა ადგილობრივ მოსახლეობასთან (თეთრიწყაროში, მანგლისა და დიდ ნამტვრიაში) და არაფორმალური კონსულტაციები სფეროს ექსპერტებთან. დამატებითი მონაცემების სათანადო გამყარების მიზნით, გამოყენებულ იქნა ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის (National Tourism Administration) მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშები და სტატისტიკური მასალები, რომლებიც გამოვიყენეთ, როგორც მნიშვნელოვანი წყარო სექტორული ტენდენციებისა და ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემების დასამოწმებლად. რის საფუძველზეც შეიძლება ავლნიშნოთ რომ, თეთრიწყაროში მდგრადი ტურიზმის განვითარებისა და ადგილობრივი განვითარების უზრუნველყოფისას მრავლად არსებობს გამოწვევები, რომლებიც სოციალური, ეკონომიკური, კულტურული და ეკოლოგიური ასპექტებიდან გამომდინარეობს. ქვემოთ ჩამოვთვლი მთავარ მიმართულებებს:

1. ეკონომიკური გამოწვევები

- სეზონურობა: სამუშაო ადგილების უმეტესობა ტურიზმის სფეროში სეზონური ხასიათისაა, რაც იწვევს შემოსავლის არასტაბილურობას.

¹⁹Hospitality Sector in Georgia. November 2024,

<https://pmcg-i.com/app/uploads/2024/11/Hospitality-Sector-Snapshot-new.pdf> [უ.გ27.11.2025].

²⁰ Tetriwyaro,

[https://www.booking.com/searchresults.en-](https://www.booking.com/searchresults.en-gb.html?ss=Tetriwyaro&ssne=Tetriwyaro&ssne_untouched=Tetriwyaro&label=en-ge-booking-)

[gb.html?ss=Tetriwyaro&ssne=Tetriwyaro&ssne_untouched=Tetriwyaro&label=en-ge-booking-](https://www.booking.com/searchresults.en-gb.html?ss=Tetriwyaro&ssne=Tetriwyaro&ssne_untouched=Tetriwyaro&label=en-ge-booking-) [უ.გ27.11.2025].

- მცირე ინვესტიციები: ადგილობრივი ბიზნესებისა და მცირე საოჯახო სასტუმროების დაფინანსება შეზღუდულია.
- დასაქმების შეზღუდული შესაძლებლობები: განსაკუთრებით ახალგაზრდებისთვის და ქალებისთვის, რადგან ბევრ სამუშაოს რთული პირობები ან გამოცდილების მოთხოვნა აქვს.

2. სოციალური გამოწვევები

- განათლებისა და პროფესიული მომზადების ნაკლებობა: ტურისტული მომსახურების სფეროში სპეციალიზებული კადრების დეფიციტი.
- ინფრასტრუქტურის შეზღუდულობა: გზების, სამედიცინო მომსახურებისა და სოციალური ცენტრების არასაკმარისი ხარისხი ართულებს როგორც მოსახლეობის, ისე ტურისტების საჭიროებების დაკმაყოფილებას.
- დასაქმების არათანაბარი განაწილება: ქალები და ახალგაზრდები სრულად ვერ იყენებენ ტურიზმიდან მიღებულ შესაძლებლობებს.

3. კულტურული და კომუნიკაციური გამოწვევები

- ტრადიციების დაცვა: თანამედროვე ტურიზმის მოთხოვნებმა შეიძლება დააზარალოს ადგილობრივი ფოლკლორი, ტრადიციული დღესასწაულები და კულტურული მემკვიდრეობა.
- ადგილობრივი ჩართულობის ნაკლებობა: მოსახლეობის ნაწილი არ არის აქტიურად ჩართული ტურისტული პროექტებისა და გადაწყვეტილებების მიღებაში.

4. ეკოლოგიური გამოწვევები

- ბუნებრივი რესურსების დაცვა: არასაკმარისი რეგულაციები ან მონიტორინგი ბუნებრივ ნაკვეთებზე, წყალსაცავებზე, ტყეებზე და ბიომრავალფეროვნებაზე.
- ტურისტული ნაკადის ზრდა: ზედმეტი დატვირთვა ეკოსისტემებზე, ეკოტურისტულ ბილიკებზე, მდინარეებზე და ლანდშაფტებზე.
- გარემოსდაცვითი სენსიტიური ინფრასტრუქტურის ნაკლებობა: ნარჩენების მართვა, სარეიკრეაციო ზონების შენარჩუნება და განახლებადი ენერგიის გამოყენება კვლავ გამოწვევად რჩება.

5. საკანონმდებლო და მენეჯერული გამოწვევები

მუნიციპალიტეტის კოორდინაციის და მართვის სისტემის სისუსტე, რეგიონის ტურისტული განვითარების კოორდინაცია უკიდურესად დაბალია. ადგილობრივი თვითმმართველობები, კულტურული უწყებები და ტურისტული ოპერატორები ერთმანეთთან არ თანამშრომლობენ. მუნიციპალიტეტების 68%-ში არ არსებობს ტურიზმის განვითარების დოკუმენტი, ხოლო რეგიონულ დონეზე არ არის შექმნილი ერთიანი სამოქმედო გეგმა, რაც იწვევს რესურსების გაფანტვას და უკუქცევას. კოორდინაციის გაძლიერება აუცილებელია ისეთი სტრუქტურების მეშვეობით, როგორიცაა რეგიონული ტურიზმის მართვის ორგანიზაცია (DMO) – პრაქტიკა, რომელიც წარმატებით ხორციელდება საერთაშორისო დონეზე.

- მდგრადი ტურიზმის პოლიტიკის ნაკლებობა: არ არსებობს სრულყოფილი რეგულაციები, მონიტორინგი და გრძელვადიანი სტრატეგია, რომელიც აერთიანებს ეკონომიკურ, სოციალურ და ეკოლოგიურ მიზნებს.
- ინსტიტუციური კოორდინაციის დეფიციტი: მუნიციპალიტეტი, სახელმწიფო უწყებები და კერძო სექტორი ხშირად ვერ ერთიანდებიან ერთიანი ხედვისათვის.

4. მდგრადი ტურიზმის მოდელები, სოციალური ინკლუზიის გაფართოებისა და რეგიონული სტაბილურობის განმტკიცებისათვის

თეთრიწყაროს კონტექსტში, მდგრადი ტურიზმის განვითარება გათვლილი უნდა იყოს სოციალური ინკლუზიის (ყველას ჩართულობის) და რეგიონული ჰარმონიის გაძლიერებაზე. ქვემოთ განხილული მოდელები, როგორც უცხოური გამოცდილება გვიჩვენებს ეფექტიანია მსგავს რეგიონებში:

2023 წელს ეკო-სათავგადასავლო ტურიზმის ზრდამ საქართველოში 17%-ს მიაღწია, ქვემო ქართლის რეგიონზე კი მოდიოდა საერთო ვიზიტების დაახლოებით 6.5%. ²¹2024 წლის მონაცემებით ალგეთის ეროვნულ პარკს ეწვია - 10 193 ვიზიტორი,²² 10000-მდე ვიზიტორი ყავს დაბა მანგლისს,²³ სხვა ლოკაციებზე მონაცემები არ იძებნება. კულტურულ-ეთნოგრაფიული ტურების რაოდენობა ქვემო ქართლში 2023 წელს შედგა მხოლოდ 14 ორგანიზებული ტური, რაც მთლიან ეთნოგრაფიულ ტურებთან მიმართებით საქართველოს მასშტაბით მხოლოდ 3.8%-ია.²⁴

კულინარიული ტურების მონაცემები – 2025 წელს ქვემო ქართლში ჩატარებული კულინარიული აქტივობები იყო მხოლოდ 6 ორგანიზებული ღონისძიება, სტუმართა რაოდენობა – დაახლოებით 500 უცხოელი ვიზიტორი .²⁵

2024 წლის მონაცემებით, საერთაშორისო ტურისტების მთლიანი რაოდენობის 8.7% ეწვია მხოლოდ ქვემო ქართლს. სადაც 1,919 საწოლ-ადგილია.²⁶

მსგავს ინფრასტრუქტურულ და სოციალურ გამოწვევებს ბევრი რეგიონი აწყდებოდა, თუმცა მდგრადი განვითარების კონცეპტუალური მიდგომით შეძლეს ტრანსფორმაცია: მაგალითად, სლოვენიაში – სოფელი სოლჩავა (Solčava Region)²⁷ მაღალმთიანი სოფელი სლოვენიის ალპებში, სადაც არ არსებობდა არც სასტუმრო, არც კომუნიკაცია. სახელმწიფოსა და თემის თანამონაწილეობით შეიქმნა ეკო-სოფლური ტურიზმის ქსელი, რომელიც მოიცავდა ჰომსტეის, ეკო-ბილიკების და ადგილობრივი პროდუქტების გაყიდვის სტენდებს. მალე ვიზიტორთა რაოდენობა 4 წელიწადში გაიზარდა 300%-ით, თემის შემოსავალი ტურიზმიდან – 60% მთლიანი ბიუჯეტიდან.²⁸

საფრანგეთი – სამხრეთ პროვანსის მცირე სოფლების რეაბილიტაცია. UNESCO-ს ძეგლებზე დაყრდნობით ჩამოყალიბდა მარშრუტები, ტურისტული საინფორმაციო პუნქტები და მობილური გიდები. ადგილობრივ ფერმერებსა და მეწარმეებს სახელმწიფო ასწავლიდა,

²¹ საქართველოს ტურიზმის სტატისტიკური მიმოხილვა, ანგარიში, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის კვლევებისა და დაგეგმვის სამართველო, 2024. <https://api.gnta.ge/storage/files/doc/saqartvelos-turizmis-statistikuri-mimokhilva2024.pdf> [უ.გ. 26.11.2025].

²² საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო,სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს 2024 წლის ანგარიში,<http://apa.gov.ge/ge/angariSebi>[უ.გ. 26.11.2025].

²³Manglisi, <https://manglisihome.com/>, <https://georgia.travel/resorts/manglisi> [უ.გ. 26.11.2025].

²⁴ Domestic tourism statistics in Georgia 2024. <https://www.geostat.ge/media/68706/Domestic-Tourism-Survey---2024.pdf> [უ.გ. 26.11.2025].

²⁵კვლევის ფარგლებში, რომელიც ჩატარდა თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში „გარისობის“ დღესასწაულის მიმდინარეობისას, ორგანიზატორებთან, მონაწილეებთან და ადგილობრივ მოსახლეობასთან ინტერვიუებისა და სხვადასხვა დაკვირვების საფუძველზე. ა.წ. 12 სექტემბერს. (CIF გრანტის ფარგლებში).

²⁶საქართველოს ტურიზმის სტატისტიკური მიმოხილვა, ანგარიში, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის კვლევებისა და დაგეგმვის სამართველო, 2024. <https://api.gnta.ge/storage/files/doc/saqartvelos-turizmis-statistikuri-mimokhilva2024.pdf> [უ.გ. 26.11.2025].

²⁷ Municipality Solčava. <https://www.stat.si/obcine/en/Municip/Index/> [უ.გ. 26.11.2025].

²⁸ Solčava is a harmony of three valleys. <https://www.logarska-solcavsko.si/en/solcava-is-a-harmony-of-three-valleys/Solcava,anancientvillageonthethresholdofboundlessbeauty> [უ.გ. 15.10.2025].

როგორ გადაეციათ ოჯახი მცირე ტურისტულ საწარმოდ²⁹. საქართველოში ახლო ანალოგი – შეიძლება დავასახელოთ გურია³⁰. გურიის რეგიონმაც გაიარა ანალოგიური გზის დასაწყისი: 2019–2024 წლებში გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) ფარგლებში შეიქმნა თემებზე დაფუძნებული ტურისტული პროდუქტები (სამზარეულო, სოფლის ობიექტები, ბილიკები) რის გამოც რეგიონის ტურისტული ვიზიტები გაიზარდა 2.5-ჯერ და შეიქმნა 30-ზე მეტი ახალი საოჯახო საწარმო.

ჩატარებულმა კვლევამ გამოავლინა რომ ინფრასტრუქტურული სირთულეები, სერვისების ნაკლებობა, ინფორმაციული დეფიციტი და მმართველობითი ხარვეზები ერთმანეთთან კავშირშია. მუნიციპალიტეტი ტურისტული რესურსებით მდიდარია, მაგრამ მისი პოტენციალი შეკავებულია სისტემური სუსტი რგოლებით. ამიტომ ვფიქრობთ საჭიროა:

- თემზე დაფუძნებული ეკო-ტურისტული მოდელის შექმნა
- მცირე კოოპერატივების გაძლიერება ტურისტულ სერვისებში
- ინფორმაციის დიგიტალიზაცია და მარკეტინგული პოზიციონირება
- მრავალდონიანი კოორდინაცია ადგილობრივ და ეროვნულ დონეზე

სოფლებზე დაფუძნებულ მდგრადი ტურიზმის მოდელში მოაზრება:

1. ეკო-ტურიზმი (Ecotourism) რომლის მიზანია: ბუნებრივი რესურსების დაცვა, ეკოლოგიური ცნობიერების გაზრდა და ადგილობრივი საზოგადოების ჩართულობა.

სოციალური ინკლუზია: ადგილობრივები ჩართულები არიან ტურისტული მარშრუტების მართვაში, გიდის მომსახურებაში, ეკოტურისტული ფერმების მართვაში.

რეგიონული ჰარმონია: ბუნების დაცვა და ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება რაც უწყობს ხელს ადგილობრივი ეკონომიკის თანაბარ განვითარებას.

2. სოციალური ტურიზმი (Social Tourism) ფოკუსი - ადგილობრივ თემებთან პირდაპირი ურთიერთობა და სოციალური ჩართულობა. რაშიც მოიაზრება შემდეგი მიმართულებები:

სოფელში ცხოვრების გამოცდილების იმიტაციური მოდელი: სტუმრები ერთ დღეს გაატარებენ ადგილობრივ ოჯახებთან ერთად (მაგალითად, სოფელ ნამტვრისანში - ქბ თინას და ბნ არჩილის ოჯახში, ჩვენ ვიყავით მათი სტუმრები და ეს არის ადგილი სადაც სხვა ტურიზმის სახეობებთან ერთად შეიძლება არაკოპირებული ტურიზმის ახალი სახეობაც შევთავაზოთ ტურისტებს, როგორცაა „ნარატიული ტურიზმი“), მონაწილეობენ ყოველდღიურ საქმიანობაში - მარცვლეულის მოყვანაში, ცხოველების მოვლაში, მინდვრებში სეირნობაში, სოფლის საინტერესო ამბების მოსმენაში.

ტრადიციების და რიტუალების გაზიარება: სტუმრებს აჩვენებენ სოფლის უძველეს ტრადიციებს, სუფრის ჩვეულებებს, ადგილობრივ დღესასწაულებს და სულიერ პრაქტიკებს.

სტუმრები მონაწილეობენ შემოქმედებით აქტივობებში, როგორცაა ქსოვა, ხის ხელობა და ადგილობრივი რეცეპტების მომზადება, აქტიურად ჩართულნი ხდებიან კულტურულ და ყოველდღიურ ცხოვრებისეულ პროცესებში.

²⁹ Découvrez d'autres lieux du Geopark, <https://www.unesco.org/en/igpp/haute-provence-unesco-global-geopark?> [უ.გ 15.10.2025].

³⁰ UNDP Georgia Annual Report 2024. <https://www.undp.org/georgia/press-releases/tea-route-sea-mountains> [უ.გ 28.11.2025].

სოციალური პროგრამები: ახალგაზრდები და ქალები ჩაერთვებიან ტურიზმის პროცესში (გიდებად, მზარეულებად, ხელნაკეთების დამზადებაში), რაც ზრდის მათ ეკონომიკურ და სოციალურ ჩართულობას.

3. შემოქმედებითი ტურიზმი (Creative Tourism)

მოცემულ კვლევაში შემოქმედებითი ტურიზმი ორიენტირებულია შემდეგ მიმართულებებზე: ადგილობრივი კულტურის, ხელოვნების და ინოვაციების გამოცდილება.

- ✓ გრაფიკული და ფოტოგრაფიული ტურები: სტუმრები იღებენ სოფლის ბუნების, სახლების, ხალხის ყოველდღიურობის და ხელნაკეთების ფოტოებს, ხატავენ ტრადიციული ელემენტებით მოტივირებულ ნახატებს.
- ✓ კულინარიული გამოცდილება: სტუმრები თვითონ ამზადებენ თუშურ კერძებს (წივრის ხინკალი, ერბო ყველი, ჩხაპი), მოსინჯავენ ადგილობრივ სუფრას და სარგებლობენ მასპინძლის რჩევებით.
- ✓ ვოკალური და მუსიკალური სესიები: ადგილობრივი ხალხური სიმღერებისა და ინსტრუმენტების გაცნობა, სტუმრების ჩართულობა სიმღერაში ან ცეკვაში.
- ✓ ნარატიული და ისტორიული ექსკურსიები: თინა დეიდა და მია არჩილი ყვებიან ისტორიებს, ლეგენდებს და სოფლის ისტორიას ისე, რომ სტუმარი აქტიურად ხდება ნარატიული პროცესის ნაწილი.

კომბინირებული ინოვაციური პროდუქტი. სოფლებში რეკომენდირებულია შეიქმნას „კულტურული ინოვაციების პაკეტი“, რომელიც მოიცავს:

- ✓ სოფელში ცხოვრების ემულაციას (Social Tourism).
- ✓ კულინარიული ტრენინგებს და ადგილობრივი კერძების მომზადებას (Creative Tourism).
- ✓ ხელნაკეთების, ქსოვისა და ხის სამუშაოების შემეცნებას.
- ✓ ნარატიული ტურებს სოფლის ისტორიაზე, ლეგენდებსა და კულტურულ მემკვიდრეობაზე.
- ✓ მცირე ინტეგრირებული გიდის და გიდ-გემოვნების გამოცდილებას — სტუმარი, როგორც ნამდვილი „კულტურული მონაწილე“.

დასკვნა

ჩატარებული კვლევის საფუძველზე ვლინდება, რომ თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში ტურიზმის განვითარება არა მხოლოდ ეკონომიკური, არამედ სოციალური და კულტურული განვითარების ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორია. აღნიშნული ტერიტორია მდიდარია ბუნებრივი, ისტორიულ-კულტურული და ეთნოგრაფიული რესურსებით, რომელთა ეფექტიანი გამოყენება ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდას და დასაქმების სტაბილურობას უზრუნველყოფს. თუმცა არსებული გამოწვევები – ინფრასტრუქტურის არასაკმარისი განვითარება, ფინანსურ რესურსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა, პროფესიული კადრების დეფიციტი და ადგილობრივი მარკეტინგული სტრატეგიის ნაკლებობა – მოითხოვს მიზანმიმართულ, კომპლექსურ მიდგომას.

ამ თვალსაზრისით, დასაქმებისა და შემოსავლის სტაბილურობის სტრატეგიული განვითარების შემოთავაზებული მოსაზრებები განსაზღვრავს ოთხ ძირითად მიმართულებას:

პირველი – მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა, რაც გულისხმობს საოჯახო სასტუმროების, აგროტურიზმის ფერმებისა და ღვინის ტურიზმის ობიექტების დაფინანსებას. ეს მიმართულება პირდაპირ უკავშირდება ახალი სამუშაო ადგილების

შექმნას და ეკონომიკური დივერსიფიკაციის ხელშეწყობას. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ფერმერებისა და სტარტაპების ინტეგრაციას ტურისტულ სერვისებში, რაც მათ დამატებით შემოსავალს უზრუნველყოფს და ადგილობრივ პროდუქტებს ბაზარზე უკეთესად წარმოაჩენს.

მეორე – ეკოტურიზმისა და გარემოსდაცვითი კომპონენტების განვითარება. ეკო-ბილიკების მოწყობა, ინფორმაციული დაფების განთავსება, გიდების გადამზადება და მცირე ინფრასტრუქტურის დანერგვა ხელს შეუწყობს ტურისტული პროდუქტის მდგრადობას და ბუნებრივი რესურსების დაცვას. ამასთან, გარემოსდაცვითი სტანდარტების გათვალისწინებით, ტურიზმი არ გახდება ეკოლოგიური საფრთხეების წყარო, არამედ პირიქით, წახალისებს პასუხისმგებლობით მიდგომას ბუნებრივი გარემოსადმი.

მესამე – ინფრასტრუქტურული და სოციალური განვითარება. ტრანსპორტის, გზების, ინტერნეტისა და მომსახურების ცენტრების გაუმჯობესება ქმნის საყრდენს როგორც ადგილობრივი მოსახლეობისთვის, ისე ტურისტული ნაკადების მისაღებად. განათლებაში, ჯანდაცვაში და კულტურაში ინვესტიციების ზრდა კი ხელს უწყობს ადამიანის კაპიტალის გაძლიერებას. ამასთან, პროფესიული განათლებისა და ტრენინგ-პროგრამების დანერგვა ტურიზმისა და სტუმართმოყვარეობის მიმართულებით უზრუნველყოფს კვალიფიციური კადრების მომზადებას, რაც გრძელვადიან პერსპექტივაში კიდევ უფრო ზრდის სექტორის კონკურენტუნარიანობას.

მეოთხე – ტურისტული მარკეტინგისა და ბრენდინგის მიმართულება. თეთრიწყაროს უნიკალური ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობა ქმნის საფუძველს, ჩამოყალიბდეს ძლიერი რეგიონული ბრენდი, რომელიც ბაზარზე კონკურენტუნარიანი იქნება. მარკეტინგული კამპანიების სწორად დაგეგმვა და განხორციელება ხელს შეუწყობს როგორც უცხოელი, ისე ადგილობრივი ტურისტების მოზიდვას. ამასთან, ფესტივალებისა და ნარატიული ტურების (ეთნო-ნარატიული, ისტორიული, ღვინის) ორგანიზება უზრუნველყოფს არა მხოლოდ ტურისტული გამოცდილების მრავალფეროვნებას, არამედ ადგილობრივი ტრადიციების შენარჩუნებასა და პოპულარიზაციას.

აღსანიშნავია, რომ აღნიშნული სტრატეგია ითვალისწინებს ადგილობრივი საზოგადოების ჩართულობას, ქალებისა და ახალგაზრდების ეკონომიკური როლის გაძლიერებას. სპეციალური ფინანსური ინსტრუმენტები, მიკროსაფინანსო პროგრამები და საგრანტო კონკურსები საშუალებას მისცემს მათ გახდნენ ტურიზმის აქტიური სუბიექტები, რაც საბოლოო ჯამში ხელს შეუწყობს სოციალური თანასწორობის გაღრმავებასა და ინკლუზიურ ეკონომიკურ განვითარებას.

აღნიშნული მოსაზრებების პრაქტიკაში დანერგვის შედეგად მოსალოდნელია შემდეგი შედეგები:

- ✓ ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა და დასაქმების სტაბილურობის უზრუნველყოფა;
- ✓ ადგილობრივი მოსახლეობის შემოსავლების ზრდა და ეკონომიკური დივერსიფიკაცია;
- ✓ ქალებისა და ახალგაზრდების ჩართულობის გაძლიერება ეკონომიკურ საქმიანობაში;
- ✓ ტურიზმის განვითარება გარემოსდაცვითი სტანდარტების გათვალისწინებით;
- ✓ ინფრასტრუქტურისა და სოციალური მომსახურების გაუმჯობესება;
- ✓ ადგილობრივი კულტურისა და ტრადიციების შენარჩუნება და პოპულარიზაცია;
- ✓ თეთრიწყაროს როგორც ტურისტული დანიშნულების ადგილის ცნობადობის გაზრდა.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნული სტრატეგიული განვითარების შემოთავაზებული ქმედებები არა მხოლოდ ტურიზმის ინდივიდუალურ პროექტებს, არამედ მთლიანად მუნიციპალიტეტის სოციალური და ეკონომიკური სტაბილურობის

გადლიერებას ემსახურება. მისი ეფექტიანი განხორციელება შესაძლებელი გახდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პროცესში ჩართული იქნება როგორც სახელმწიფო უწყებები, ასევე ადგილობრივი თვითმმართველობები, ბიზნეს-სექტორი და სამოქალაქო საზოგადოება.

საბოლოოდ, აღნიშნული მოსაზრებების წარმატებით განხორციელება უზრუნველყოფს მდგრადი ტურიზმის მოდელის ჩამოყალიბებას, რომელიც ერთდროულად გაითვალისწინებს ეკონომიკურ, სოციალურ და ეკოლოგიურ ინტერესებს. ეს მოდელი ხელს შეუწყობს ადგილობრივი საზოგადოების კეთილდღეობას, გაზრდის მუნიციპალიტეტის განვითარების გრძელვადიან პერსპექტივას და თეთრიწყაროს რეგიონს საქართველოს ტურიზმის რუკაზე უფრო მნიშვნელოვან და მიმზიდველ ადგილად აქცევს.

ამავე დროს, აუცილებელია ტურისტული დანიშნულების მართვის ორგანიზაციის (DMO) შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ყველა მხარის - ადგილობრივი თვითმმართველობის, ბიზნესის, საზოგადოების და სახელმწიფო სტრუქტურების - ინტერესებისა და ძალისხმევის კოორდინაციას. DMO-ის ფუნქცია იქნება სტრატეგიული ხედვის ჩამოყალიბება, ტურისტული პროდუქტის განვითარება, მარკეტინგისა და ბრენდინგის კამპანიების განხორციელება, ასევე ხარისხის სტანდარტების დანერგვა. ასეთი ორგანიზაცია საშუალებას მისცემს მუნიციპალიტეტს სისტემატურად მართოს არსებული რესურსები, თავიდან აიცილოს ფრაგმენტული და არაკოორდინირებული მოქმედებები და ხელი შეუწყოს ინოვაციური პროექტების განხორციელებას.

DMO-ს არსებობა თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში არა მხოლოდ გაზრდის ტურიზმის ეფექტიანობასა და კონკურენტუნარიანობას, არამედ გახდება გარანტი, რომ მდგრადი განვითარების სტრატეგია რეალურად განხორციელდება პრაქტიკაში.

ბიბლიოგრაფია

1. Khartishvili Lela, Muhar Andreas, Dax Thomas, & Khelashvili Ioseb, Rural Tourism in Georgia in Transition: Challenges for Regional Sustainability. Sustainability, 2019. <https://doi.org/10.3390/su11020410>;
2. Lane, Bernard, & Kastenholtz, Elisabeth, Rural tourism: the evolution of practice and research approaches – towards a new generation concept? Journal of Sustainable Tourism, 23, 2015. <https://doi.org/10.1080/09669582.2015.1083997>;
3. Okroshidze, Lali, Meyer, Daniel, F., & Khelashvili, Ioseb, An assessment of tourism competitiveness: A comparative analysis of Georgia and neighboring countries. JEECAR. 2023. <https://doi.org/10.15549/jeecar.v11i2.1536>;
4. Jackson, Leonard, A., Community-based tourism: A catalyst for achieving the United Nations Sustainable Development Goals One and Eight. Tourism and Hospitality, 6(1), 29. 2025. <https://doi.org/10.3390/tourhosp6010029>;
5. Diakonidze, Maia, Leading Factors of Sustainable Rural Tourism Development: Case of Georgia. Journal of Corporate Governance, Insurance, and Risk Management, 6(1), 2019. <https://doi.org/10.56578/jcgirm060104>;
6. ალგეთის ეროვნული პარკი, <https://georgiantravelguide.com/ka/algetis-erovnuli-parki> [უკანასკნელად გადამოწმდა 15.10.2025];
7. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს 2024 წლის ანგარიში, <http://apa.gov.ge/ge/angariSebi> [უკანასკნელად გადამოწმდა 15.10.2025];
8. საქართველოს ტურიზმის სტატისტიკური მიმოხილვა, ანგარიში, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის კვლევებისა და დაგეგმვის სამართველო, 2024;
9. საქართველოს სავაჭრო-სამრეწველო პალატა, რეგიონული განვითარების პროექტები ქვემო ქართლში, 2024. <https://chamber.ge> [უკანასკნელად გადამოწმდა 18.11.2025];
10. United Nations World Tourism Organization (UNWTO). Sustainable tourism guidelines. Madrid: UNWTO, 2022.
11. Local Development Strategy of Tetrtskaro Municipality 2018 – 2022, Tetrtskaro Local Action Group, 2018. <https://eu4georgia.eu/wp-content/uploads/LDS-ENG-Final-Tetrtskaro.pdf> [უკანასკნელად გადამოწმდა 15.10.2025];
12. Tetrtskaro Local History Museum, <https://georgia.travel/tetrtskaro-local-history-museum?> [უკანასკნელად გადამოწმდა 16.11.2025];
13. Georgian Travel Guide, ხორხების მღვიმე, <https://georgiantourguide.com/ka/khorkhebis-mghvime> [უკანასკნელად გადამოწმდა 16.11.2025];
14. Georgian Travel Guide, თეთრიწყარო, <https://georgiantourguide.com/ka/tetrtsqaro> [უკანასკნელად გადამოწმდა 16.11.2025];
15. Kvemo Kartli region, <https://mbg.ge/en/region/16?> [უკანასკნელად გადამოწმდა 18.11.2025];
16. Elisabeththal – Asureti, <https://gnta.ge/en/library/elisabeththal-asureti> [უკანასკნელად გადამოწმდა 18.11.2025];
17. Tetrtsqaro Municipality, https://en.wikipedia.org/wiki/Tetrtsqaro_Municipality? [უკანასკნელად გადამოწმდა 26.11.2025];
18. Rural Development for Future Georgia (RDFG), <https://www.developmentaid.org/organizations/awards/view/446916/baseline-study-for-the-project-rural-development-for-sustainable-growth-of-tetrtskaro-municipality?> [უკანასკნელად გადამოწმდა 26.11.20 25];

19. Successful Rural Development Projects Launched and Equipment Delivered in Tetritskaro, <https://cbw.ge/economy/successful-rural-development-projects-launched-and-equipment-delivered-in-tetritskaro/> [უკანასკნელად გადმოწმდა 26.11.20 25];
20. Baseline Study of existing social services in Samtskhe-Javakheti and Kvemo Kartli, 2022. https://www.cenn.org/app/uploads/2024/02/ENG_CENN-Baseline-Study-of-Services.pdf [უკანასკნელად გადმოწმდა 26.11.20 25];
21. Last-Mile - Sustainable mobility for the last mile in tourism regions. <https://forschung.boku.ac.at/en/projects/> [უკანასკნელად გადმოწმდა 26.11.20 25];
22. Statistical overview of Georgian tourism.2025 I quarter, <https://api.gnta.ge/storage/files/doc/statistical-data-overview-2025-i-q.pdf>? [უკანასკნელად გადმოწმდა 27.11.2025];
23. Hospitality Sector in Georgia. November 2024, <https://pmcg-i.com/app/uploads/2024/11/Hospitality-Sector-Snapshot-new.pdf> [უკანასკნელად გადმოწმდა 27.11.2025];
24. Tetriwyaro, https://www.booking.com/searchresults.en-gb.html?ss=Tetriwyaro&ssne=Tetriwyaro&ssne_untouched=Tetriwyaro&label=en-ge-booking- [უკანასკნელად გადმოწმდა 27.11.2025];
25. Manglisi, <https://manglisihome.com/> , <https://georgia.travel/resorts/manglisi>. [უკანასკნელად გადმოწმდა 26.11.2025];
26. Domestic tourism statistics in Georgia 2024. <https://www.geostat.ge/media/68706/Domestic-Tourism-Survey---2024.pdf> [უკანასკნელად გადმოწმდა 26.11.2025];
27. Municipality Solčava. <https://www.stat.si/obcine/en/Municip/Index/> [უკანასკნელად გადმოწმდა 26.11.2025];
28. Solčava is a harmony of three valleys, <https://www.logarska-solcavsko.si/en/solcava-is-a-harmony-of-three-valleys/> [უკანასკნელად გადმოწმდა 15.10.2025];
29. Découvrez d'autres lieux du Geopark, <https://www.unesco.org/en/igpp/haute-provence-unesco-global-geopark?> [უკანასკნელად გადმოწმდა 15.10.2025];
30. UNDP Georgia Annual Report 2024, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2025-09/undp_georgia_annual_report_2024.pdf [უკანასკნელად გადმოწმდა 28.11.2025];
31. Wikipedia contributors, Algeti National Park, Wikipedia, 2025. https://en.wikipedia.org/wiki/Algeti_National_Park [უკანასკნელად გადმოწმდა 15.10.2025];
32. Georgian National Tourism Administration (GNTA), Annual Tourism Report 2022–2023, GNTA. 2023. <https://geostat.ge> [უკანასკნელად გადმოწმდა 15.10.2025];
33. MRDI, Kvemo Kartli Regional Development Strategy 2021–2027, Ministry of Regional Development and Infrastructure of Georgia, 2020;
34. UNDP Georgia, Tetritskaro Municipality Socio-Economic Assessment, United Nations Development Programme, 2020;
35. UNWTO, Global Summit on Community-Based Tourism: Concept Note, World Tourism Organization, 2022;
36. World Bank, Tourism for Development: Impact Assessment Report, World Bank, 2019.